

Makale Türü / Article Type: Araştırma / Research

ANTALYA'DA DİNAMİK BALIKÇILIK SEKTÖRÜ İÇİN EKONOMİK AMAÇLI YATAY İŞBİRLİĞİ ÖNERİSİ: TEKNİK KAPASİTESİ ARTIRILMIŞ ÖRGÜTSEL AĞ*

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YAZAR
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Doç. Dr. Semanur SOYYIĞIT
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

■ Özet

Antalya, ilçeleriyle birlikte yönetsel sınırları bakımından girinti ve çıkıntılar dahil 640 km kıyı uzunluğuna sahiptir. Buna rağmen balıkçılık sektörü bölgedeki diğer sektörlerle karşılaştırıldığında gelişmiş değildir. Bu durum balıkçılık sektörünün geçmişten bugüne karşı karşıya kaldığı sorunlarla yakından ilişkilidir. Bu çalışma, Antalya'da balıkçılık sektörünün kent ekonomisine katkı yapan dinamik bir sektöre dönüşmesi için teknik kapasitenin artırılmasına odaklı bir program doğrultusunda kapasitesi artırılmış üretici örgütleri arasında ekonomik amaçlı sürdürülebilir yatay işbirliği geliştirilmesi ve bir ağ örgütlenmesi tesis edilmesine yönelik öneri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Öncelikle bu amaç doğrultusunda Antalya'da balıkçılık sektörünün mevcut durumu istatistiksel verilerle ortaya konulmuştur. Sorunların tespiti amacıyla Antalya ölçeğinde hazırlanmış balıkçılık sektör raporları değerlendirilmiştir. Sektörle ilişkili kamu kurumlarının karar mercilerinde yer alan üst kademe yöneticilerle ve özel sektör temsilcileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda üretici örgütlerinin teknik kapasitesinin düşük olduğu, işbaşı eğitim eksikliğinin olduğu, yerel kooperatiflerin balık stoku izlenmesi, veri toplama ve yönetim sistemlerinden yoksun oldukları, birbirleri arasında işbirliği tesis etme olanaklarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi sektörel açıdan teknik kapasitenin artırılabilmesi için temel teşkil etmektedir. Yerel üretici örgütlerinin teknik kapasitesinin artırılmasına odaklı biçimde balıkçılık alanında sürdürülebilir ağlar ortak programının geliştirilerek uygulanması, üretici örgütlerinin birbirleri arasındaki teknik işbirliği olanaklarını artıracak, bu yerel ağa dahil olan sektör temsilcilerinin ulusal ve uluslararası ağlara eklenmesinin de önünü açacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkçılık, Üretici örgütleri, Örgütsel ağlar

Economic Cooperation Proposal for the Dynamic Fisheries Sector in Antalya: Organizational Network with Increased Technical Capacity

■ Abstract

Antalya, along with its districts, has 640 km of coastal length, including indentations and overhangs. However, the fishing sector is not developed compared to other sectors in the region. This situation is closely related to the problems faced by the fishing industry from past to present. This study aims to develop an economic sustainable horizontal cooperation and establishment of a network organization among the producers organizations with increased capacity in line with a program focused on increasing the technical capacity, in order to transform the fishing sector into a dynamic sector that contributes to the city economy in Antalya. First of all, in line with this purpose, the current situation of the fishing sector in Antalya has been revealed with statistical data. Fisheries sector reports prepared in Antalya scale were evaluated in order to identify the problems. Semi-structured interviews were held with senior managers and private sector representatives in the decision makers of public institutions related to the sector. As a result of these interviews, it has been determined that the producers' organizations have low technical capacity, lack of on-the-job training, local cooperatives lack fisheries monitoring, data collection and management systems, and the possibility of establishing cooperation between each other is insufficient. Elimination of these shortcomings constitutes the basis for increasing the technical capacity in terms of industry. The development and implementation of a sustainable networks joint program of fisheries in the field of fisheries, focusing on increasing the technical capacity of local producer organizations,

will increase the technical cooperation opportunities of producer organizations, and it will open the way for the joining of sector representatives included in this local network to national and international networks.

Keywords: Fisheries, Producer organizations, Organizational networks

*Bu çalışma, 15-17 Kasım 2018 tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Antalya Kent Ekonomisi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf: Yazar, A. ve Soyuyiğit, S. (2020). Antalya'da Dinamik Balıkçılık Sektörü İçin Ekonomik Amaçlı Yatay İşbirliği Önerisi: Teknik Kapasitesi Artırılmış Örgütsel Ağ. *Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-12.

GİRİŞ

Tarım sektörünün bir alt sektörü olan balıkçılık sektörü; başta gıda olmak üzere sağlık, turizm, imalat ve lojistik sektörleri ile yakından ilişkili olması sebebiyle ülkelerin ekonomik faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Gıda sektörü için hammadde kaynağı olması, geniş istihdam olanakları taşıması, ihracat potansiyeli olması ve sektörel faaliyetleri kolaylaştıracak teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmesi gibi özellikler balıkçılık sektörünün ekonomik katkılarını anlamak açısından önemlidir (Doğan, 2015: 633).

Türkiye'nin gerek üç tarafının denizlerle çevrili bir ülke olması gerekse de zengin iç su kaynaklarının olması, balıkçılık sektörü bakımından oldukça zengin bir potansiyel yaratmaktadır. Türkiye'nin kıyı şeridi uzunluğu, adalar da dâhil olmak üzere, 8333 km'dir. Bu uzunluğun %20.34'ü Karadeniz'de, %33.66'sı Ege'de ve %20.07'si Akdeniz'de bulunmaktadır (Deniz Coğrafyası, 2020). Hem Akdeniz'de hem Karadeniz'de kıyısı bulunan tek ülke olan Türkiye'nin balıkçılık sektörü açısından avantajlı olduğunu belirtmek gerekir. Buna karşılık Türkiye'nin Akdeniz ve Karadeniz'deki genel balıkçılık faaliyetlerindeki payı azalan bir görünüm sergilemektedir.

Bu kapsamda, bu çalışmada Antalya'da balıkçılık sektörünün sorunları ve çözüm önerileri üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Antalya'da balıkçılık sektörünün mevcut durumu ve sorunları irdelenmekte, ikinci bölümünde kullanılan yöntem ve materyaller açıklanmakta, üçüncü bölümde bulgular sunulmakta, dördüncü bölümde elde edilen bulgular değerlendirilmekte ve son olarak bu bulgulara ilişkin sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1. ANTALYA'DA BALIKÇILIK SEKTÖRÜNÜN MEVCUT YAPISI

Türkiye balık popülasyonu ve çeşitliliği bakımından oldukça zengin olan Akdeniz ve Karadeniz'de yüksek kıyı uzunluğu ve zengin potansiyele sahip olan bir ülkedir. Buna karşılık, Şekil 1'de de görüldüğü gibi, Türkiye'nin su ürünleri avcılık üretim miktarı 2000-2018 yılları arasında azalan bir trend sergilemektedir. Akdeniz'de 2019 yılında nispeten diğer yıllara göre bir artış gözlemlense de, 2007 ve 2015 yıllarında artış olduğu ve tekrar azalış trendinin yaşandığı göz önünde bulundurulursa 2019 yılındaki üretim miktarı artışının kalıcılığı kuşkuludur.

Tablo 1. Türkiye'nin Su Ürünleri Avcılık Üretimi Miktarı (2000-2019)

YILLAR	Deniz (Ton)		
	Balıklar	Diğer	Toplam
2000	441.634	18.831	460.465
2001	464.987	19.230	484.217
2002	493.446	29.298	522.744
2003	416.126	46.948	463.074
2004	456.752	48.145	504.897
2005	334.248	46.133	380.381
2006	409.945	79.021	488.966
2007	518.201	70.928	589.129
2008	395.660	57.453	453.113
2009	380.636	44.410	425.046
2010	399.656	46.024	445.680
2011	432.246	45.412	477.658
2012	315.637	80.686	396.323
2013	295.168	43.879	339.047
2014	231.058	35.019	266.077
2015	345.765	51.966	397.731
2016	263.725	37.739	301.464
2017	269.677	52.496	322.173
2018	222.024	61.931	283.955
2019	374.726	56.846	431.572

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020

Türkiye'de balıkçılık sektörünün mevcut durumunu değerlendirmek için balıkçı gemilerinin bir değerlendirilmesi de yapılabilir. Küçük ölçekli kıyı balıkçılığı 5-12 metre uzunluğunda ve 10-25 beygir gücündeki motora sahip tekneler ile gerçekleştirilmekte; 12 metreden daha uzun ve daha güçlü motorlara sahip olan tekneler ise endüstriyel balıkçılık yapan tekneler olarak kabul edilmektedir (Ertor Akyazı, 2017: 1). Tablo 1'de Türkiye'de deniz ve içsu kapsamında uzunluklarına göre sınıflandırılmış balıkçı gemilerinin sayıları verilmektedir.

Tablo 2. Balıkçı gemilerinin uzunluklarına göre dağılımı (2019)

Faaliyet Alanı	Boy Grubu (m)							Toplam
	0-4,9	5-7,9	8-9,9	10-11,9	12-19,9	20-29,9	30+	
Deniz	700	8.970	3.256	800	849	465	275	15.315
İçsu	272	2.130	254	22	62	0	0	2.740
TOPLAM	972	11.100	3.510	822	911	465	275	18.055

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Tablodan elde edilen oranlara göre; Türkiye'de denizde gerçekleştirilen balıkçılık faaliyetlerinin yaklaşık % 90'ı küçük ölçekli kıyı balıkçılığı, yaklaşık % 10'u ise endüstriyel balıkçılık şeklinde gerçekleştirilmektedir. Daha zayıf olan içsu balıkçılığında ise balıkçılık faaliyetleri % 97 oranında küçük ölçekli kıyı balıkçılığı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu oranlar, Türkiye'de balıkçılığın daha çok geleneksel ve küçük ölçekli balıkçılık şeklinde olduğunu göstermektedir. Antalya özelinde de aynı özelliğin mevcut olduğu söylenebilir.

Antalya Körfezi'nde balıkçılık faaliyetleri açık denizin sağladığı olanaklar çerçevesinde önemli bir potansiyele sahiptir. Antalya Körfezi, İskenderun-Marmaris arasında uzanan "ufak asya akıntısı" adı verilen bir akıntı sisteminin ortasında yer almaktadır. Bu açıdan körfez, denizin ekolojik anlamda kendini yeni tutabilmesi gibi bir avantajı da taşımaktadır. Çünkü denize ulaşan kent atıkları, güçlü akıntı sayesinde nispeten temiz su ile yer değiştirmektedir. Nispeten denilebilir çünkü, akıntı ile gelen su Lübnan ve Suriye'ye ait atıkları da bünyesinde taşımaktadır. Bu, genel olarak deniz için elbette kötü bir durum oluştursa da körfez için sağlıklı yönler de taşımaktadır (Kuşat ve Koca, 2009: 41). Ayrıca bilimsel araştırmaları için Antalya Körfezi'ne gelen Kaptan Cousteau'nun tespitlerine göre körfezin 3 mil açığında bir

çöküntü (halk arasında zerramin olarak bilinen karstik yapı nedeniyle) vardır ve atıklar su akıntılarıyla burada hiçbir kirlilik yaratmadan denize karışmaktadır (Çimrin, 2006: 94).

Bunun yanında Antalya Körfezi'nin enlem konumu nedeniyle deniz suyu ısı her mevsim balık üremesine müsait düzeydedir. Ancak bu avantajlı yapı deniz ürünleri anlamında yeterli yenilenmeyi beraberinde getirememekte ya da bunu sağlayacak kadar kuvvetli bir yapı göstermemektedir. Akdeniz genel anlamda balıkçılık açısından engin fırsatlar sunmamaktadır. Bunun böyle olmasında avlanma için uygun alanların kısıtlılığı, kıyı kesimlerin balık varlığının ve nüfusunun devamı için gerekli sığ alanlardan yoksun oluşu, tuzluluk oranının yüksekliği gibi etkenler sayılabilir (Yazar, 2010: 98).

Beğburs ve Kebapçioğlu'na (2006: 356) göre Antalya'da su ürünlerine olan talebin, turizmin su ürünlerine olan talebiyle doğrudan ilişkisi vardır. Ancak bu noktada da balıkçılık yine turizmin etkisiyle sekteye uğramaktadır. Çünkü balıkçılığa müsait alanların turistik amaçlı kullanımı balıkçılığı olumsuz etkilemektedir. Örneğin turistik amaçlı su sporlarına ait araçların kullanım alanları ile kıyı balıkçılığına ait alanlar ortak kullanılmaktadır. Bu açıdan av sahaları olumsuz etkilenmektedir. Benzer şekilde dalış turizminin yapıldığı yerler ile balıkçılığa müsait yerler birbiriyle çakışmaktadır.

640 km kıyı şeridi uzunluğuna sahip olan Antalya ilinin (Beğburs ve Kebapçioğlu, 2006: 355) Akdeniz kıyı şeridinin yaklaşık %40'ına sahip olması dolayısıyla zengin bir potansiyele sahip olması beklenmektedir. Buna karşılık, Antalya ili balıkçılık sektöründe beklenen gelişmeyi sergilememektedir. Türkonfed tarafından yapılan araştırmada Antalya'nın orta gelir tuzağı riski bulunan illerden biri olduğu belirtilmekte; turizm sektörünün ekonominin temelini oluşturduğu ilde turist sayısında ve turizm gelirinde artış olduğu görülmekle birlikte, turist başına harcama miktarının değişmediği ifade edilmektedir (Yeldan vd., 2013: 111).

Sermaye-yoğun teknolojiye dayalı olarak gelişen, işgücü ve doğal kaynakların sömürülmesine dayalı sermaye birikimi sonucunda da ölçek ekonomisinin sınırlarına ulaşan ekonomilerin yaşadığı bir sorun olan orta gelir tuzağından çıkılması, büyümenin kaynağının yeni sermaye yatırımlarına değil üretkenliğe dayalı olarak arttırılması ile sağlanabilir. Bu aşamada ürün tuzağı kavramına açıklık getirmekte fayda söz konusudur. Zira üretkenliğin arttırılması aşamasında ise ürün tuzağına karşı uygulanabilecek politikalara dikkat çekilmekte; *doğru ürünlerin üretiminin ve ihracatının ürün tuzağından kurtulmadaki rolü* ortaya konulmaktadır. Ürün tuzağı ise bir ülkenin mevcut standart teknoloji düzeyini aşamaması, düşük maliyeti dolayısıyla rekabet gücü sağlayan aynı basit ürün grubunda ilerlemeyi sürdürmesi ve nitelikli büyüme için gerekli olan sofistike üretim için gerekli yapısal dönüşümü gerçekleştirememesi olarak ifade edilmektedir (Çaşkurlu ve Arslan, 2014: 76). Bu bağlamda; Antalya yukarıda da değinildiği gibi turist başına gelirini arttıramamış ve turizmde bir dönüşüm gerçekleştirememiştir. Bunun yanı sıra tarımsal üretim değerleri de sağlam bir performans sergilememektedir. Dolayısıyla, turizm ve tarım sektörleri, Antalya'nın ürün tuzağına düştüğü sektörler olarak ifade edilmektedir (Yenigün Dilek ve Özbal, 2015: 10). Balıkçılık sektörü de tarım sektörünün alt sektörü olarak, üretim değerlerinin arttırılamaması konusunda ortak kaderi paylaşmaktadır.

Türkiye'nin zengin potansiyeli sonucunda sektör ülke genelinde dış ticaret fazlası verilen sektörlerden biridir.

Tablo 3. Türkiye'de Su Ürünleri İhracat ve İthalatı (2000-2019)

YILLAR	İHRACAT			İTHALAT		
	Miktar (Ton)	Değer (Dolar)	Değer (TL)	Miktar (Ton)	Değer (Dolar)	Değer (TL)
2000	14.533	46.374.937	28.752.958	44.230	36.647.254	22.601.314
2001	18.978	54.487.312	68.838.077	12.971	11.295.373	11.917.561
2002	26.860	96.728.389	148.444.397	22.532	18.754.783	29.392.818
2003	29.937	124.842.223	186.152.895	45.606	32.636.120	48.123.816
2004	32.804	180.513.989	258.987.885	57.694	54.240.304	77.423.079
2005	37.655	206.039.936	277.963.150	47.676	68.558.341	92.425.248
2006	41.973	233.385.315	336.723.477	53.563	83.409.842	120.592.605
2007	47.214	273.077.508	356.293.408	58.022	96.632.063	126.432.371
2008	54.526	383.297.348	505.545.565	63.222	119.768.842	154.343.337
2009	54.354	318.063.028	494.899.926	72.686	105.822.852	163.633.104
2010	55.109	312.935.016	471.459.989	80.726	133.829.563	200.395.897
2011	66.738	395.306.914	664.333.252	65.698	173.886.517	290.826.203
2012	74.006	413.917.190	744.907.572	65.384	176.402.894	317.626.975
2013	101.063	568.207.316	1.083.243.678	67.530	188.068.388	359.490.196
2014	115.381	675.844.523	1.481.211.383	77.551	198.273.838	435.691.472
2015	121.053	692.220.595	1.879.701.163	110.761	250.969.660	685.467.749
2016	145.469	790.303.664	2.398.269.090	82.074	180.753.629	548.878.092
2017	156.681	854.731.829	3.128.112.446	100.444	230.111.248	841.383.610
2018	177.500	951.793.070	4.578.607.932	98.315	188.965.220	898.860.692
2019	200.226	1.025.617.723	5.818.776.189	90.684	189.438.745	1.076.277.706

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020

Şekil 2'de de görüldüğü gibi, Türkiye'de su ürünleri sektörü yıldan yıla dış ticaret fazlasını artırmaktadır. Buna karşılık Antalya, sektörün Türkiye profilinin tam tersi bir görünüm sergilemektedir. Antalya ili ile ilgili güncel verilere erişilememekle birlikte, 2014 yılı verisi ilin balıkçılık anlamında ülke ihracatında herhangi bir katkısı olmazken, ithalatta payının olduğunu göstermektedir (Yenigün Dilek ve Özbal, 2015: 60). Bu durum, sektörün piyasaya ilin ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterlilikte ürün sunmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim Antalya'da su ürünleri üretim verileri de yıldan yıla çok büyük bir ivme kat edememektedir. Bu durum Tablo 4'te takip edilebilir.

Tablo 4. Antalya'da Su Ürünleri Yetiştiriciliği (ton/yıl)

Su Ürünleri	2013	2014	2015	2016
Avcılık	1.624	1.320	1.133	1.177
Yetiştiricilik	2.664	2.906	2.523	2.522

Kaynak: Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020

Türkiye'nin 2023 vizyonuna yönelik olarak hazırlanan raporda yapılan SWOT analizinde, ürün tuzağına takılmış olan Antalya ilinde balıkçılık sektörü ile ilişkili olarak vurgu yapılan tek husus, küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin su havzalarını etkilemesi durumudur. Buna karşılık Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın Antalya'da tarım sektörünün sorunları üzerine düzenlediği çalıştayda, sektörün sorunlarına ilişkin daha spesifik bilgiler sunulmuştur. Antalya'da balıkçılık sektörüne ilişkin olarak belirtilen zayıf yönler aşağıdaki gibi özetlenebilir (BAKA, 2010):

- Antalya'da kooperatif ve birliklerin zayıf olması nedeniyle balıkçıların kabzımallarla anlaşmaya girmesi sonunda piyasada gerçek fiyat oluşumu engellenmektedir.
- Kıyıyı kullanan turizm, çevre, sahil güvenlik gibi farklı sektör ve faaliyet alanları arasındaki mevcut çatışmalar sektörün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Tanıtım ve markalaşma zayıf, su ürünlerinin pazarlanması konusundaki bilgi birikimi yetersiz kalmaktadır.

- Uluslararası fuarlara katılım sağlanamamakta; dış piyasada pozitif bir imaj oluşturulmadığı için, Türk firmaları arasında fiyat odaklı bir rekabet oluşmaktadır.
- Sektörde ihrac potansiyeli yaratılamamaktadır. Uluslararası rekabet koşullarında sektöre avantaj sağlayacak uygun teşvikler ve ucuz kredi sağlanamamaktadır.
- Ürünlerin karaya çıkış noktalarında muhafaza, depolama ve soğuk zincir hijyen koşulları altında oluşturulamamaktadır.
- Turizm sektöründeki yükselişin balık talebini artırıcı etkisinin sektöre yansımaları için gerekli uygulamalar zayıf kalmakta; yıl boyunca talebin karşılanabilmesi için sektörün cazibesi artırılarak yeni yatırımcı çekilmemektedir.
- Ziraat odaları üretici sorunları ile yeterince ilgilenmemekte; üreticiler kendi kurdukları üretici birlikleri ile sorunlara çözüm aramaktadırlar.

Antalya'da geçimini denizden sağlayanların fazlaca dile getirdiği sorunlar, avlanma yöntemi olarak trol ve gırgırın kullanımı, turizmin yoğun olduğu aylarda balıkçı teknelerinin gezi amaçlı kullanımı, yönetsel anlamda ruhsatlandırma ve vergilendirme gibi sorunlardır. Balık avı, şirketleşmemiş ve bireysel karakterde yürümekte, kooperatif örgütlenmesi ise kısıtlı düzeyde kalmış görünmektedir. Kaleiçi Yat Limanı'nda küçük balıkçılık faaliyetleri yoğun iken, Büyük limanda Karadeniz ve Marmara'dan gelen balıklar ve körfez balıkları için mezat ve işleme tesisleri bulunmaktadır. Ancak işlenen, avlanan, satılan balıklar için düzenli bir kayıt sistemi mevcut değildir. Antalya'da avlanma usulü yapılan balıkçılık faaliyeti için 2 adet balıkçı kooperatifi mevcuttur. Bunlardan bir tanesi çok yeni bir tarihte İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi kayıtlarında terkin gösterilmiştir. Bu açıdan Antalya'da balıkçılığa ilişkin örgütlenmenin varlığından tam anlamıyla söz edilemez (Kuşat ve Koca, 2009: 45-46).

Kooperatifçilik tarım sektöründeki örgütlenme biçimlerinden (ziraat odaları, hizmet birlikleri, üretici örgütleri) biri, hatta en önemlisi olarak ifade edilmektedir. Tarım sektörünün bir alt sektörü olan balıkçılık sektöründe de balıkçıların kooperatif yapısı altında örgütlenmesi, özede balıkçıların ve genelde sektörün sorunlarına yanıt bulunabilmesi açısından önem arz etmektedir (Doğan, 2017: 22). Balıkçılık kooperatiflerinin kuruluş amaçları ise her türlü su ürünleri üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işlenmesi, depolanması ve pazarlanması gibi konularda ortaklarına hizmet vermek; gerektiğinde bu konular ile ilgili tesisler kurmak ve bunları işletmek; su ürünlerinin piyasaya sevk edilirken istenilen ve ihtiyaca uygun şekilde hazırlanmasını, muhafaza edilmesini ve naklini sağlamaktır (DPT, 2007: 73). Su ürünleri kooperatifçilik hareketleri Türkiye'de 1942 yılında başlamış; Antalya Balık İstihsal ve Satış Kooperatifi de 1943-1956 döneminde Türkiye'de ilk kurulan su ürünleri kooperatifleri arasında faaliyet gösteren bir kooperatif olarak karşımıza çıkmaktadır. 2016 yılı itibarıyla, Antalya Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği'ne bağlı kooperatif sayısı 10, ortak sayısı ise 630 olarak belirtilmektedir (Doğan, 2017: 24-26-31). Birlik dışında ise ayrıca 4 adet su ürünleri kooperatifi bulunmakta olup bunların dışında 56 üyeli bir su ürünleri yetiştiricileri birliği bulunmaktadır. Bu kooperatifler ve birlikler Antalya kıyı şeridinde Alanya, Konyaaltı, Finike ve Kaş merkez ve Kaş Kalkan'da bulunan toplam 5 adet balıkçı barınağından istifade etmektedirler (Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2017). Antalya'da avlanma usulü yapılan balıkçılık faaliyeti için 2 adet balıkçı kooperatifi mevcuttur. Bunlardan bir tanesi yakın bir tarihte İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi kayıtlarında terkin gösterilmiştir. Bu göstergeler ışığında Antalya'da balıkçılığa ilişkin yerleşmiş ve sürekli bir örgütlenmenin varlığından tam anlamıyla söz edilemez.

Erdoğan Sağlam ve Karadal (2016) tarafından Akdeniz sahil şeridi limanlarına kayıtlı balıkçı teknesi sahipleriyle yapılan bir araştırmada, balıkçıların %72'sinin kooperatif ve birliklere üye olduğu, %11'inin saygınlık ölçüsü olarak görmesi sebebiyle, %84'ünün

bürokratik kolaylıklardan faydalanmak amacı ile %5'inin ise pazarlamada fiyat avantajı sağlamak için kooperatife üye olduğu tespit edilmiştir. %79'u avladıkları ürünü komisyoncular aracılığı ile %16'sı kendi teknelerinden satış yaparak, %5'i ise kooperatifler aracılığıyla pazarlama yaptığını bildirmişler ve %79'unun pazarlama yaparken fiyat farklılığı, rekabet gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Sosyal grupta değerlendirilen konular içinde en önemlisi olan tayfa ile ilgili bilgiler irdelendiğinde bölgedeki teknelerin %65'lik kısmının en az 1 tayfa ile çalışması dikkat çekmektedir. Akdeniz'de balıkçılar en az 1 tayfa ile çalışmakta iken Karadeniz bölgesinde balıkçıların 2-3 tayfa ile çalışmaları Karadeniz'deki balıkçılığın Akdeniz bölgesine oranla daha aktif olduğuna işaret etmektedir. Akdeniz bölgesinde turizm alanında da iş bulma imkânının fazla olması, genç nüfusun bu alanda çalışmaya rağbet ettiğinin göstergesi olabilir. Balıkların pazarlamasının genellikle komisyoncular üzerinden yapılması ana kazancın büyük bir kısmının komisyonculara verildiğini işaret etmektedir. Bölgedeki balıkçıların büyük çoğunluğu komisyoncuların haksız kazanç sağladığı görüşünde birleşmişlerdir.

Antalya ilinin zengin potansiyelinin daha etkin kullanımının sağlanmasına ve yukarıda da ifade edilen sektörel sorunlara çözüm üretilmesine ilişkin olarak bir üretici örgütlenmesi olan kooperatifçilik faaliyetlerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Sektörün orta gelir tuzağı riskine karşılık ürün tuzağının aşılmasında taşıdığı önemden ve sektöre hakim olan geleneksel kıyı balıkçılığı yapısından hareketle, bu faaliyetlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Antalya ekonomisinin belkemiğini oluşturan turizm sektörü ile olan etkileşimin optimal düzeyde sağlanması önem taşımaktadır. Bir taraftan turizm sektörünün deniz ürünlerine olan ihtiyacı ve talebi arttırması iki sektör arasında birbirini besleyici nitelikte etkileşim ortaya koyarken, diğer taraftan balıkçılık yapılabilecek bölgelerde turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi iki sektör arasında balıkçılık sektörünün aleyhine işleyen bir çatışma ortaya çıkarmaktadır (Beğburs ve Kebapçioğlu, 2006: 356). Bu etkileşimin, balıkçılık faaliyetlerinin gelişmesini engellemeyecek şekilde dengelenmesi ve gereken önlemlerin alınabilmesi de bir diğer husustur.

Tarım sektörünün bir alt sektörü olan balıkçılığın, ayrı bir sektör olarak değerlendirilmesi ve desteklenmesi de önemli bir diğer konudur. Avrupa Birliği'nde önceleri tarımın bir parçası olarak değerlendirilen balıkçılık, 1983 yılından itibaren Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu politikalar balıkçıların ekonomik varlıklarını sürdürdürebilmelerini garantilerken aynı zamanda balık türlerinin korunmasını ve de piyasada makul fiyatlardan devamlılığın sağlanabilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca değişen koşullara uyum sağlamak adına da düzenli olarak güncellemeler yapılmakta, sektörde ortaya çıkacak sorunlardan dolayı oluşacak tıkanıklıkların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Şahin, 2011: 7). Birlik ayrıca yetiştiricilik faaliyetlerinin, işleme ve pazarlama sektörlerinin desteklenmesi; rekabetçi yapının güçlendirilmesi ve sosyoekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla 2007 yılında Avrupa Balıkçılık Fonu'nu oluşturmuştur. Türkiye'de de sektörün gerek üretim faaliyetlerinin devamlılığı açısından gerek dış piyasadaki rekabet gücünün ortaya konması açısından sektöre yönelik bu tür destek faaliyetlerine önem verilmesi gerekmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada nitel yöntem benimsenmiştir. Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Kamu ve özel sektör temsilcileriyle bir araya gelme imkânının kısıtlılıkları nedeniyle telefon görüşmeleri yapılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Sektörle ilişkili kamu kurumlarının yetkilileri (5 kişi) ve sektör temsilcileri (5 kişi) ile görüşülmüştür. Görüşmeler tematik analize tabi tutulmuştur. Ayrıca sektöre ilişkin olarak uluslararası ve ulusal istatistiki verilere erişilmeye çalışılmıştır. Antalya Ticaret ve Sanayi Odası 2 numaralı "hayvancılık ve hayvansal ürünler" meslek komitesinin

2018 ve 2019 yılı kararları ile Antalya Ticaret Borsası faaliyet raporları ve bültenleri taranmıştır. Antalya'da balıkçılık sektörüne ilişkin istatistiki verilerin net ve derlenmiş olmaması, meslek örgütlerinin sektöre ilişkin çalışmalarının yetersizliği bu araştırma açısından kısıtlılık yaratmıştır.

3. BULGULAR

Görüşmeler yoluyla ele edilen verilerin tematik analizi 4 başlık altında yapılmıştır. Avlanma, işletme faaliyetleri, kapasite sorunu ve örgütlenme olarak yapılan sınıflandırma doğrultusunda şu değerlendirmeler yapılabilir.

3.1. Avlanma

Antalya'da küçük ölçekli kıyı balıkçılığı biçiminde mevcudiyetini sürdüren balıkçılık faaliyetleri artık neredeyse kente ekonomik değer katamayacak, kente özgün bir nitelik kazandıramayacak duruma gelmiştir. Balıkçıların belirttiği önemli sorunlardan ilki olan aşırı avlanma aslında daha çok kazanma hırsıyla birleşen bir bilinçsizlik halinden çok kendilerinin belirttiği gibi borçluluk oranını düşürmeye, mali zorlukları aşmaya yönelik bir güdüden kaynaklanmaktadır.

Görüşme yapılan balıkçıların dile getirdikleri ortak sorunlardan bir diğeri av yasağının başlangıç ve bitiş tarihleri ile ilgilidir. Balık av sezonunun Karadeniz bölgesine göre belirlenmiş olması suyu erken ısınan Akdeniz bölgesinde yavrulama dönemindeki balıkların avlanması sonucunu doğurduğu belirtilmektedir.

Balıkçılar tarafından belirtilen bir başka önemli husus ise sofralık balığın piyasada alıcısına ulaştırılması için gerekli olan semt pazarlarının yetersizliği ile ilgilidir. Bu yönde yaşanan fiziksel koşullardaki eksikliğin neden olduğu pazarlama sorunu turizm sektörü ile aşılmaktadır. İşletmeler yüksek oranda otellere ve restoranlara yönelik olarak çalışmaktadırlar.

3.2. İşletme faaliyetleri

Endüstriyel balıkçılık ve deniz ürünleri alanında faaliyet gösteren az sayıdaki büyük işletmenin merkezi İstanbul'da olup, Antalya'da ürün işleme faaliyetleri yerine getirilmektedir.

Faaliyetine devam eden ticari kooperatifler ise balıkçılık sektörünün durumuna ilişkin olarak özellikle ticari kooperatifçiliğin geleneksel çalışma ilişkileri ile şekillendiğini belirtmektedirler. Bu noktada üzerinde durulan ortak sorunlar şunlardır:

- Üretici örgütlerinin teknik kapasitesinin düşük olduğu,
- İşbaşı eğitim eksikliğinin olduğu,
- Yerel kooperatiflerin ve işletmelerin balık stoğu izlemesi yapmadıkları,
- Veri toplama ve yönetim sistemlerinden yoksun oldukları ve
- Birbirleri arasında işbirliği tesis etme olanaklarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Kapasite sorunları

Stoklara ilişkin güvenilir verinin olması ve balıkçıların avladıkları miktarlara ilişkin kesin bilgi verebilir olmaları; kendi aralarındaki çekişmeyi net biçimde çözümleyebilmeyi, ortaya konulmak istenen uygulamalara güvenebilmelerini, bilimsel dayanaktan yoksun bir mecrada politika üretemeyen bürokratların lobi faaliyetlerine esir düşmesini önleyecektir (Ertor Akyazı, 2017: 3).

Antalya Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde balıkçılıkla ilgili meslek komitesi bulunmamaktadır. Hayvancılık başlığı altında 2 numaralı komite bünyesinde balıkçılıkla ilgili hususlar gündeme getirilmektedir. Yine Antalya Ticaret ve Sanayi Odası birimlerinden olan Ar-Ge biriminin balıkçılık sektörüne ilişkin bir faaliyet raporu veya sektör raporu bulunmamaktadır. Ticaret Sicil Müdürlüğü ile yapılan görüşmede, eskiden orkinos avcılığı ve yetiştiriciliğiyle uğraşan ve kapasite raporu verilen firmaların var olduğu ancak hepsinin zamanla kapandığı bilgisi edinilmiştir. Özellikle Gazipaşa'da balıkçılıkla uğraşan 7-8 firmanın geçmişte aktif olduğu ancak zamanla bunların da kapandığı, halen Antalya'da depolama ve parçalama faaliyetleri yapan 4 büyük firmanın olduğu ifade edilmiştir.

3.4. Örgütlenme

İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi 1.Grup Balıkçılık Faaliyetleri Meslek Komitesi bünyesinde oda kaydı olan sadece 3 işletme bulunmaktadır. Bunda balıkçılıkla uğraşan meslek erbaplarının meslek örgütüne kayıt zorunluluklarının bulunmaması da etkilidir. Bu bakımdan yapılan görüşmelerde balıkçılık alanında örgütlenme sorunlarının yoğun biçimde yaşandığı, sektörün sorunlarının örgütsel bir yapı bünyesinde çözüme kavuşturulması yönünde büyük eksiklikler bulunduğu dile getirilmiştir.

Örgütsel açıdan Antalya İl Tarım Müdürlüğü bünyesinde yer alan İl Balıkçılık ve Su Ürünleri Koordinasyon Kurulu'dur. Sektör sorunlarına çözüm üretilmesi, sektörler arası koordinasyonun sağlanması, ihracat olanaklarının artırılması, avcılık, yetiştiricilik, su kirliliği alanlarında denetim görevlerini yürüten kurul ruhsatlandırma ile ilgili faaliyetler konusunda da kararlar alabilmektedir (Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020). Ancak yapılan görüşmelerde katılımcılar bu kurulla ilgili herhangi bir görüş belirtmemeleri ve sektörel sorunların çözüm merci olarak bu kurulu gündeme getirmemeleri dikkat çekicidir.

4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Belirtilen sorunlar bağlamında öncelikle ürün tuzağından kurtulabilmek için sektörler arası ağ üzerinde çalışılmalı, eş zamanlı olarak ise balıkçılık sektörel ağının oluşturularak etkinleşmesi sağlanmalıdır. Üretici örgütlerinin yaşadıkları ortak sorunları sahip oldukları teknik eksikliklerin giderilmesine hizmet eden bir yatay işbirliği modeli ile aşabilmeleri mümkün görünmektedir. Bunun için koordinasyonu sağlayacak kurumsal bir yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle öncelikle İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şubesi bünyesinde bir teknik destek merkezi oluşturulması gerekmektedir (Ek-Şekil 3).

Yerel Teknik Destek Merkezi'nin üretici örgütleri ağının merkezinde tümüyle koordinasyon görevini üstlendiği bir model işlevsel ve sürdürülebilir olacaktır. Ayrıca bu ağın en önemli işlevi üretici örgütlerinin yaşadıkları teknik kapasite sorunlarının giderilmesine yönelik olacaktır. Deniz Ticaret Odası'nın bu konuda meslek erbaplarını, sektör temsilcilerini, uzmanları ve bürokratları bir araya getirebilme gücü bulunmaktadır.

Bu noktada kamu örgütlenmesi Tarım ve Orman Bakanlığı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın taşra teşkilatından oluşmaktadır ve yönetsel otoritenin de bu yatay işbirliği ağına birlikte hareket edilen bir paydaş olarak dahil edilmesi son derece önemlidir.

Teknik destek merkezinin finansmanı için ise AB projeleri ve üretici örgütleri bütçesinden ayrılacak paylar adres olarak gösterilebilir.

Antalya'da balıkçılık sektörünün kent ekonomisi açısından etki yaratabilmesinin önemli koşullarından biri de bu sektörün turizm ve yerel miras ile eklemlenme sorunudur. Balıkçılık sektörünün ilişkili olduğu sektörel özellikler ve kent ekonomisine katkı sağlayan değerler Şekil 3'te de görülebileceği gibi çeşitlilik ve birliktelik göstermektedir.

Bu noktada Yerel Teknik Destek Merkezi'nin çıktılarının Şekil 4'te gösterilen bağ içerisinde değer yaratması son derece önemlidir. Balıkçılık sektörünün turizm ve yerel miras ile birlikte düşünülerek kent ekonomisini oluşturan ekosisteme eklenmesi, balıkçılığın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ürün tuzağından çıkış için bir gereklidir. Porter'ın (2015) belirttiği şekilde balıkçılığın yerelde sürdürülebilmesinin ve aynı zamanda balıkçılığın ve turizmin birbirine bağlanmasının yollarından biri yerel (kültürel) miras yoluyla mümkün olabilir. Bu ekleniş, özellikle gastronomi ve yerel miras yoluyla canlı tutulmaya muhtaçtır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Antalya'da balıkçılık sektörü ürün tuzağından olumsuz etkilenmektedir. Özellikle turizm sektörü odaklı gelişen kent ekonomisi balıkçılık sektörünün gelişimi, işgücü ve kaynak aktarımı ihtiyacının karşılanamaması açısından önemli olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca ürün tuzağı gibi sektörü dışarıdan etkileyen hususun haricinde sektörün içinde de kendine has sorunlar mevcuttur. Örneğin balıkçılık sektörü, komisyonculuk ve balık işleme faaliyetlerini yürüten işletmelerin faaliyetlerinin gölgesinde kalmaktadır.

Balıkçılık sektörü temsilcileri sektörel sürdürülebilirlik açısından teknik kapasiteden yoksundur. Üretici örgütlerinin teknik kapasitesinin düşük olduğu, işbaşı eğitim eksikliğinin olduğu, yerel kooperatiflerin balık stoğu izlenmesi yapmadıkları, veri toplama ve yönetim sistemlerinden yoksun oldukları tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular ve ortaya konulan sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sıralanabilir:

- Sektörel eksikliklerin ve yetersizliklerin giderilmesi için teknik kapasitenin artırılması gerekmektedir. Yerel üretici örgütlerinin teknik kapasitesinin artırılmasına odaklı biçimde balıkçılık alanında sürdürülebilir ağlar ortak programın geliştirilerek uygulanması, üretici örgütlerinin birbirleri arasındaki teknik işbirliği olanaklarını artıracak, yerel ağa dahil olan üretici örgütlerinin ulusal ve uluslararası ağlara eklenmesini kolaylaştıracaktır.
- Teknik kapasite eksikliklerinin giderilmesi ve üretici örgütleri ağının oluşturulması için öncelikle Deniz Ticaret Odası güdümünde bir teknik destek merkezi oluşturulmalıdır.
- Meslek örgütlerinin balıkçılığı, hayvancılık ve hayvansal ürünler meslek komitesinin bünyesinden çıkaracak çalışmalara ağırlık vermeleri gerekmektedir.
- Meslek örgütleri ve komiteler ticaret odalarında tekrar gözden geçirilmeli, balıkçılık komiteleri oluşturulmalı ve bu komiteler politika yapım süreçlerine etkin biçimde dâhil olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

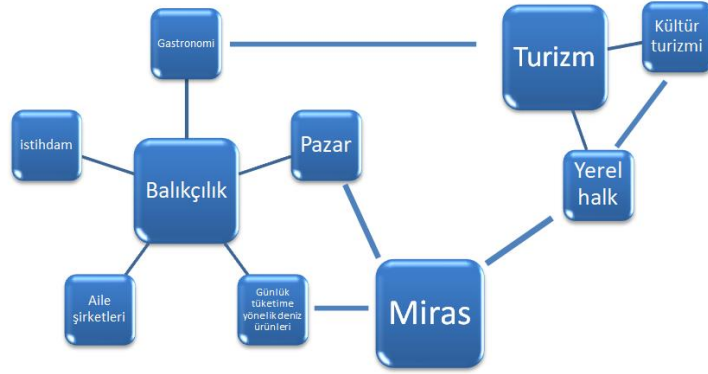
- Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri (2017). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. <https://antalya.tarimorman.gov.tr/Menu/67/%E2%80%8Bbalikcilik-Ve-Su-Urunleri> (Erişim tarihi: 20 Ocak 2020)
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) (2010). *Antalya'da Tarım Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı*. <http://www.baka.gov.tr/uploads/1299281206ANTALYADA-TARIM-CALISTAYI-SuS-BITKILERi-ALT-SEKToR-RAPORU-MAC.pdf> . (Erişim tarihi: 10 Ocak 2019)
- Beğburs C.R. ve Kebapçoğlu T. (2006). Antalya İli Balıkçılığının Turizm ile Etkileşimi. *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 23, 355-357.

- Çaşkurlu, E. ve Arslan C.B. (2014). Orta Gelir Tuzağından Çıkışa Odaklanma: Ürün Tuzağı (Ürün Boşluğu) ve Demiryolu Taşımacılık Sektörü. *Maliye Dergisi*, 167, 71-92.
- Çimrin, H. (2006). *Yakın Geçmiş Yolculuk Bir Zamanlar Antalya*. Cilt II, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya.
- Deniz Coğrafyası (2020). <http://www.fishingturk.com/DenizCografiyasi.htm> . (Erişim tarihi: 10 Aralık 2020).
- Doğan, K. (2015). Balıkçılık Sektöründe Su Ürünleri Kooperatiflerinin Yeri ve Önemi. *21. Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi*, Karabük.
- Doğan, K. (2017). Su Ürünleri Kooperatiflerinin Türkiye'deki Dünü, Bugünü ve Geleceği. *Turkish Journal of Aquatic Sciences*, 32(1), 21-34.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 – Balıkçılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.
- Erdoğan Sağlam N. ve Karadal, E. (2016). Akdeniz Bölgesi Sahil Şeridi Deniz Balıkçılığının Sosyoekonomik Yapısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 12(2), 158-169.
- Ertor Akyazı, P. (2017). *Türkiye'de Balıkçılık: Aktörler ve Meseleler*. https://www.researchgate.net/publication/317527727_Turkiye'de_Balikcilik_Aktorler_ve_e_Meseleler. (Erişim tarihi: 10 Ocak 2019).
- Kuşat M. ve Koca, H.U. (2009). Antalya Körfezi'nde Avcılık ile Yakalanan Balık Türleri ve Bunların İşlenerek Değerlendirmesi. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2(2), 41-47.
- Porter, J. (2015). Regional Economic Resilience & The Deepwater Horizon Oil Spill: The Case of New Orleans' Tourism and Fishing Clusters, *Discussion Papers - Spatial and Organizational Dynamics. Maritime Clusters* 8, <https://www.researchgate.net/publication/241766750>. (Erişim tarihi: 6 Ekim 2018).
- Şahin, Y. (2011). AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü. *İKV Değerlendirme Notu*, 38.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2020). *Su Ürünleri İstatistikleri*. <https://www.tarimorman.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BSGM.pdf> . (Erişim tarihi: 14 Aralık 2020).
- Yazar, A. (2010). Deniz Kültürünün Antalya Kent Kültürü ve Kimliğinin Dönüşümündeki Yeri. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yenigün Dilek, P. ve Özbal, Y. (2015). *Bölgesel Kalkınmada Yerel Dinamikler: Ürün Tuzağından Sıyrılabilen Antalya İçin 2023 Senaryoları*. <http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/urun-tuzagini-asabilen-antalya-icin-2023-senaryolari.pdf> (Erişim tarihi 12 Ocak 2020).
- Yeldan, E., Taşçı, K., Voyvoda, E. ve Özsan, M.E. (2013). *Orta gelir tuzağından çıkış: hangi Türkiye?*. Cilt II, TÜRKONFED, İstanbul.

EKLER:

Şekil 3. Üretici Örgütleri Ağı Örgütlenme Deseni

Şekil 4. Balıkçılık, Turizm ve Yerel Miras Arasındaki Bağlar

Kaynak: Porter, 2015.